

presència

Número 1826. Del 23 de febrer a l'1 de març del 2007. Any XLII. 0,50 €

«Aixafem el feixisme», un dels cartells més famosos produïts i editats pel Comissariat de Propaganda obra de Pere Català Pic. / A.N.C.

La revolució del bon gust

LA GUERRA QUE ES VA GUANYAR. El Comissariat de Propaganda de la Generalitat republicana va utilitzar, al servei de la democràcia, les armes més modernes de l'art, la comunicació i la publicitat. Fem un repàs de la seva tasca. / 2 a 11

La guerra que es va guanyar

LA REVOLUCIÓ DEL BONGUST. El centenari del naixement del periodista figuerenc Jaume Miravittles ha servit per recuperar la història del Comissariat de Propaganda de la Generalitat republicana, un organisme que va utilitzar, al servei de la democràcia, les armes més modernes de l'art, la comunicació i la publicitat.

PERE PUIG

● «Tothom havia parlat sempre molt bé de l'actuació del Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya durant la Guerra Civil, però no se'n sabia gairebé res, com tampoc de la persona que en va ser l'ànima, el figuerenc Jaume Miravittles (1906-1988).» Per esmenar aquest oblit històric els responsables de l'Any Miravittles, que la ciutat de Figueres ha dedicat al centenari del naixement d'un dels seus fills il·lustres del segle XX, van decidir invertir tots els esforços en un treball de recerca. Es tractava de fer surar la dimensió veritable del Comissariat, i de la personalitat del periodista que el

QUÈ ERA?

Creat el 6 d'octubre del 1936, en el segon aniversari dels Fets d'Octubre de 1934, el Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya va desplegar la seva activitat, sota la direcció de Jaume Miravittles, durant dos anys i quatre mesos.

va crear, per encàrrec personal del president Lluís Companys, quan la Generalitat va recuperar el poder polític després dels primers mesos de descontrol revolucionari de l'inici de la Guerra Civil. l'any 1936.

El resultat final s'ha presentat en forma de llibre i es titula *La revolució del bon gust*. Sota la direcció de Rafael Pascuet i Enric Pujol, i amb una dedicació especial dels documentalistes Daniel Venteo i Nèstor Pellicer, disset especialistes han confegit una primera aproximació completa, molt documentada i exhaustiva. Un catàleg raonat, profusament il·lustrat, de la tasca d'aquell instrument de comunicació, sense

precedents arreu del món –per la modernitat i la qualitat dels mitjans que va utilitzar: fotografia, cinema, cartellisme, edicions impecables, etc.– que es va encarregar d'informar sobre el desenvolupament de la guerra, i de difondre les idees republicanes al front, a la rereguarda i a la comunitat internacional.

Ara sabem que el Comissariat de Propaganda de la Generalitat va arribar a tenir 300 persones en nòmina, la meitat de les quals ja s'han pogut identificar. «La seva filosofia de treball –exposa Enric Pujol–, responia a la voluntat de reconèixer l'obra de la revolució, però no els seus excessos, i de fer front al feixisme, tot captant la

petita burgesia. També volia fer arribar a l'opinió pública internacional el convenciment que la Guerra Civil era el preludi d'una guerra mundial, i convèncer França i Anglaterra que s'hi impliquessin.»

Però, per què una «revolució del bon gust» en una època tan convulsa, tràgica i plena de privacions? Jaume Miravittles, el divulgador d'aquest concepte, el va explicar en un article publicat al primer número de la revista *Nova Ibèria*: «A casa nostra, vivim una experiència històrica inèdita, una revolució social feta en un país de civilització occidentalista. Una revolució social impulsada no pas per la fam ni per la crisi,

LA MASCOTA DE LA REVOLUCIÓ

La popular estatueta *El més petit de tots*, modelada per Miquel Paredes, va ser objecte de tota una campanya de marxandatge. De l'estatueta se'n van vendre cap a tres-cents mil exemplars.

sinó per la defensa de l'esperit i de la dignitat.

»I veiem coses que mai ningú no havia vist. Tenim ací un precedent magnífic d'allò que seria en països d'alta civilització –França, Anglaterra, Estats Units– un moviment d'alliberament social: l'alegria conscient, la bellesa en el viure. Una Revolució que un escriptor famós ha qualificat de la Revolució del bon gust, perquè s'ha fet sota el signe de l'esperit, perquè l'han feta uns homes que tenien molt a perdre: tot un patrimoni espiritual, tota una riquesa de civilització que els moros, els aventurers del Terç i els nazis amenaçaren amb llurs potes brutes de fang i de sang.»

Si bé aquest ideal revolucionari pel qual lluitava en aquell moment la Generalitat, i que en certa manera es correspon amb l'aspiració a una societat del benestar amb alts índexs de justícia social com la que van adoptar les democràcies europees després de la II Guerra Mundial, va fracassar per culpa de les dissensions internes i, en darrer terme, és clar, per la victòria militar de l'enemic, en canvi es pot dir, afirmen Pascuet i Pujol, que «va

Les retransmissions radiofòniques des del front demostren la importància que les noves tecnologies van tenir en l'estratègia del Comissariat, que també va muntar un efectiu sistema de comunicacions postals. / ANC

tenir un altíssim valor referencial, tant a nivell intern com a nivell mundial». Daniel Venteo ha dibuixat l'organigrama i el funcionament del Comissariat, que es va concebre com «una eina d'acció política» democràtica i plural que havia de contrarestar les maquinàries de propa-

ganda totalitària de què ja disposaven els alemanys, els italians i els soviètics. Un organisme molt dinàmic, que optava per «una total llibertat d'informació i de moviment» i amb un funcionament dúctil, ja que, a diferència de les direccions generals, podia contractar lliurement col·laboradors,

que no tenien la categoria de funcionaris. Jaume Miravittles va saber captar, a més, seguint el model nord-americà de comunicació de masses, l'atenció dels «líders d'opinió» que arribaven a Barcelona per informar de la guerra, és a

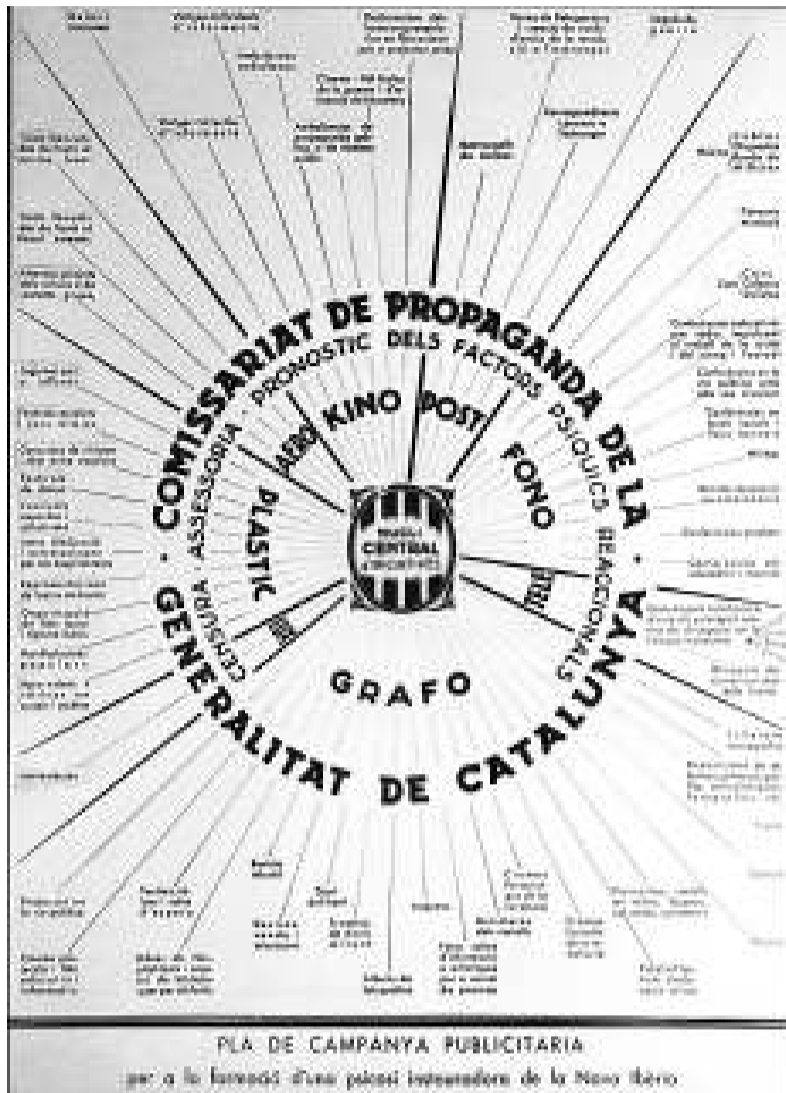

Els col·laboradors del Comissariat. Aquestes il·lustracions de Lola Anglada mostren la pluralitat i l'estil desenfadat dels tipus humans que freqüentaven les dependències del Comissariat de Propaganda.

dir periodistes, fotògrafs, cineastes, escriptors i altres intel·lectuals, que van tenir el Comissariat (en un moment que no hi havia una política de comunicació unificada) com la font «oficial».

El comissari Miravittles depenia directament del conseller primer Josep Tarradellas, es va envoltar de gent molt propera, amb qui ja havia col·laborat en l'organització de l'Olimpiada Popular i en el Comitè de Milícies Antifeixistes. El cap de serveis i i direcció tècnica era Víctor Artís, el secretari general, Francesc Requena, i l'administrador, Gaspar Alcoverro. El personal es repartia en quatre grans seccions: Edicions, Cinema i Manifestacions Exteriors, i Premsa i Ràdio. A més d'aquestes, n'existien d'altres sense una estructura permanent (festivals, música, esperanto, etc.). La seu central es va obrir a l'avinguda de la Diagonal, 442 bis: a la planta baixa de l'edifici, hi havia el departament de distribució i els magatzems; a l'entresòl s'hi instal·laven els compromisos externs, de manera temporal –el Comitè de Desarmament de les Milícies, els organitzadors de la Setmana de l'Infant del 1938, l'equip d'André Malraux que rodava *L'Espoir*–; al pis principal hi havia el nucli directiu; al primer pis, la secció de Festivals Benèfics, i diversos espais de reu-

La política d'actuació del Comissariat era tota una campanya publicitària. / ACN

nió; al segon pis, la productora Laya Films i la sala de projecció; i a l'últim, la gran sala on treballaven correctors –com Mercè Rodoreda, per exemple– i traductors, i espais per als redactors de mitjans internacionals. Aviat es

van obrir delegacions a Madrid, i també a l'estranger: París, Seta, Londres, Estocolm i Brussel·les.

El responsable tècnic de la secció d'Edicions era el fotògraf Pere Català Pic. «A Català i el seu

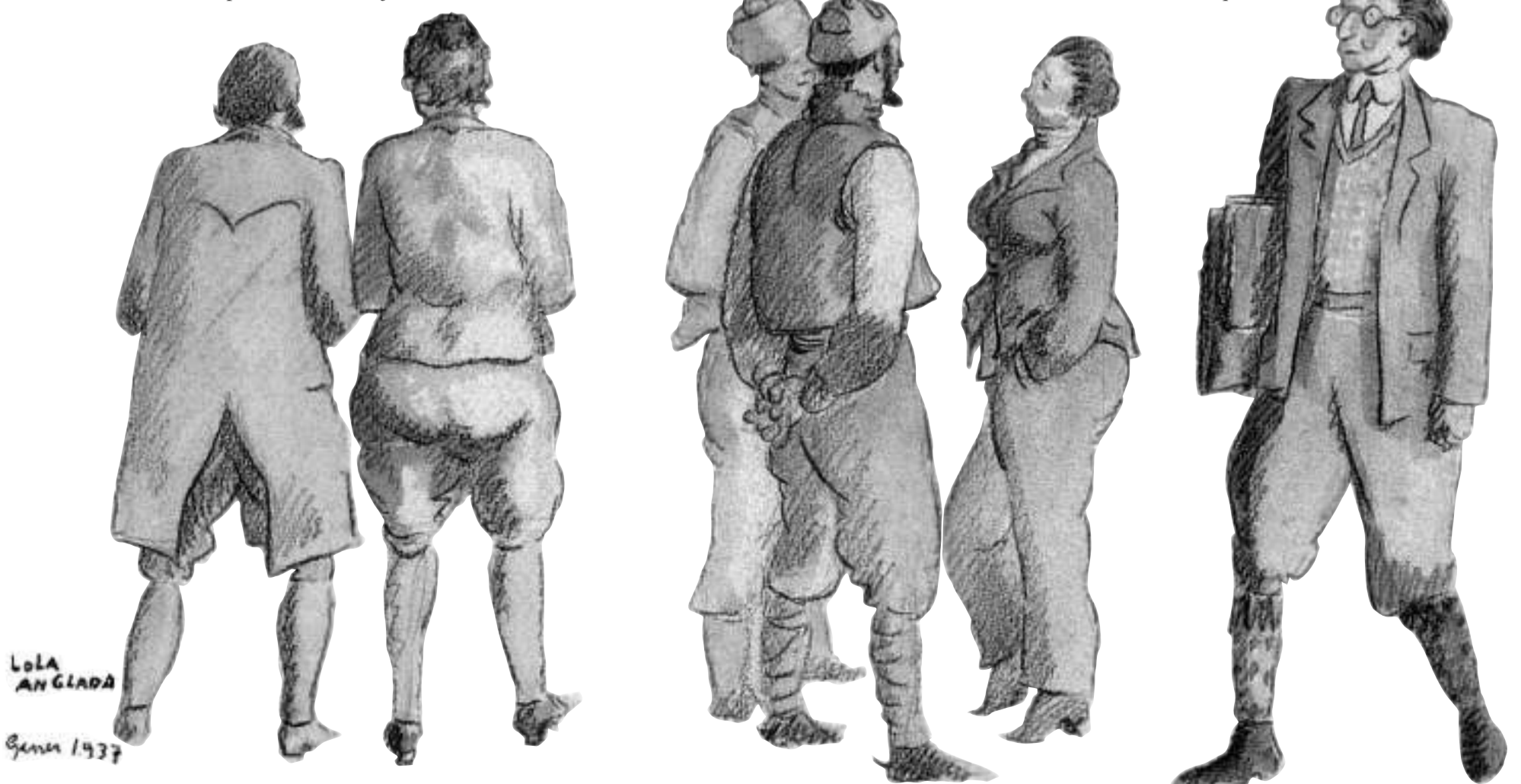
EL LLIBRE

El llibre *La revolució del bon gust*, ha estat coeditat per l'Ajuntament de Figueres, Viena Edicions i l'Arxiu Nacional de Catalunya. Rafael Pascuet i Enric Pujol han dirigit la realització del volum, en el qual han col·laborat Gerard Bagué, Ramon Batalla, Àngles Bernal, Ester Boquera, Pere Fages, Merche Fernández, Josep M. Figueres, Daniel Giralt-Miracle, Jaume Guillaumet, Nèstor Pellicer, Josep Playà Maset, Antoni Ribas, Francesc Roca, Jaume Santaló, Antoni Segura, Anna Teixidor i Daniel Venteo.

equip –afirma Venteo– es deu l'alta qualitat de la producció editorial del Comissariat i ben segur també la seva ambiciosa estratègia publicitària, que entroncava amb els corrents més innovadors d'àmbit internacional.» No és estrany, per tant, que el 1938 el Comissariat es fes càrrec de la publicació de les actes del V Congrés Internacional de la Publicitat celebrat a Barcelona del 20 al 24 d'abril del 1935.

«El Comissariat de Propaganda també va estar influït per altres tècniques pròpies de la promoció comercial», explica Ester Boquera. Va fer publicitat dels seus productes, es va promocionar com a institució a través d'entrevistes al seu comissari i va desenvolupar campanyes de marxandatge completament avançades al seu temps, com la que va portar a terme amb la mascota *El més petit de tots*, del qual se'n va fer un llibre traduït al francès i a l'anglès, una cançó, un disc i un projecte de pel·lícula de dibuixos animats. «Tant per la cerca de referents més enllà dels habituals a l'època com per l'enfocament comercial d'una institució governamental i la creativitat de les seves vies de persuasió, va guanyar aquesta guerra que, indestruïblement, es va disputar en paral·lel a la de les armes», conclou Boquera.

LOLA ANGLADA
Geny 1937

L'EXERCIT REGULAR
ENS DONARÀ LA VICTORIA
TOT HOM A LES ORDRES DEL
GOVERN DE LA GENERALITAT

MESOS DE GUERRA!
EXPOSICIO ANTIFEIXISTA
ORGANITZADA PER
COMISSARIAT DE PROPAGANDA
DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA

Kion vi faras por
eviti tion?
GEEPERANTISTOJ EL LA TUTA
MONDO AGU ENERGIE KONTRA
LA INTERNACIA FAŜISMO!

11 de Setembre
CATALANS:
CATALUNYA!

La introducció de la fotografia com a llenguatge plàstic, com en el cartell de Josep Sala –a l'esquerra–, va ser una de les innovacions del Comissariat.

Un cartellisme democràtic, informatiu i modern

PERE PUIG

● La producció de cartells de l'equip de Miravittles, amb Francesc Fàbregas com a director artístic, ha perdurat en el context internacional com una icona de l'antifeixisme que es va distingir per la seva modernitat. Una modernitat, en opinió de Daniel Giralt Miracle, més propera a les avantguardes que a les guerres i a les revolucions. «Cal, doncs, situar el cartellisme del Comissariat de Propaganda en el lloc que li correspon. No en el del pamflet, sinó en el de la cultura informativa. No en la revolució pura i dura, sinó en l'Estat democràtic. No en la tradició gutenberguiana, sinó en el llindar de la cultura audiovisual macluhania-

LA PRODUCCIÓ DE CARTELLS DEL COMISSARIAT ÉS D'UNA MODERNITAT, SEGONS GIRALT MIRACLE, «MÉS PROPERA A LES AVANTGUARDES QUE A LES GUERRES I A LES REVOLUCIONS»

na.» La incorporació de la fotografia com a llenguatge plàstic –un exemple: el cartell *Aixafem el feixisme*, de Pere Català Pic, que reproduïm a la portada– és una de les innovacions que van introduir els responsables de la secció, que van apostar d'una manera decidida per les possibilitats del cartell com a mitjà publicitari. Fàbregas, partidari de fer cartells de gran format (100x160 cm era la mida estàndard) es va saber envoltar de joves cartellistes prometedors, com Antoni Clavé, Carles Fontserè i Ricard Fàbregas.

La tasca que van portar a terme, sempre sota la consigna de restar al marge de partidismes, abasta des de les campanyes prò-

pies del Comissariat (fent crides a favor de l'exèrcit regular, la defensa de Madrid o l'ajuda als refugiats), i de les seves seccions –revistes, exposicions, festivals, cartells de Laya Films anunciant films russos, dones antifeixistes–, fins al cartellisme institucional que promovia actes públics d'afirmació ciutadana –«Catalans: Catalunya!», deia l'eslògan de l'Onze de Setembre–, o campanyes de sensibilització –«Companys camperols, tots a sembrar», «Defenseu-vos dels atacs aeris»–. El Comissariat, a més, donava cobertura tècnica a tots els departaments governamentals i organitzacions polítiques i sindicats que ho demanessin.

Pere Català Pic

● El fotògraf vallenc Pere Català Pic (1899-1971) va aplicar els seus coneixements de psicologia publicitària a la propaganda política. Cap d'edicions del Comissariat, va dirigir la revista *Nova Ibèria*, dins la qual, diu Merche Fernández, va exposar la conveniència de «donar a conèixer els valors republicans com a factor de victòria».

La defensa de Madrid explicada des de Barcelona; l'art medieval català, a París

● La sala d'exposicions del número 14 de la plaça de Catalunya de Barcelona –després convertida en Casal de la Cultura– i la ciutat de París van ser els escenaris més estables d'actuació de la secció d'«exposicions i manifestacions exteriors» del Comissariat, que es va desplegar de manera simultània tant en l'àmbit nacional com en l'internacional. Tant és així que el mes de març de 1937 es va inaugurar a Barcelona l'exposició *7 mesos de guerra*, per explicar com s'estava organitzant la

AL JEU DE PAUME ES VA PRESENTAR UNA MOSTRA EXCEPCIONAL SOBRE L'ART MEDIEVAL CATALÀ, AMB L'OBJECTIU DE DESMENTIR LA DESTRUCCIÓ DEL PATRIMONI ARTÍSTIC RELIGIÓS

resistència contra la insurrecció feixista, mentre que a París es presentava al Jeu de Paume una mostra excepcional sobre l'art medieval català. Amb un objectiu igualment precís: desmentir davant l'opinió pública mundial la propaganda dels militars del bàndol franquista que denunciava la destrucció de tot el patrimoni artístic religiós.

7 mesos de guerra exhibia armament i emblemes requisats als insurgents, cartells antifeixistes, composicions fotogràfiques i un mapa dels cinc continents en què estaven

marcades totes les ciutats on el Comissariat feia arribar regularment les seves publicacions. La segona exposició de grans dimensions a Barcelona, coordinada per Víctor Artís, va retre homenatge als defensors de la ciutat de Madrid i s'intitulava *Madrid, un any de resistència heroica*. Contenia escenografies dissenyades per Ricard Fàbregas, Antoni Clavé i Miquel Paredes, que evocaven la resistència, a més de fotomuntatges i objectes originals. Va estar oberta durant

dos mesos, durant els quals s'hi va incorporar material nou, com ara, el 12 de febrer del 1938, la camisa que portava Durruti quan va ser ferit de mort. A les caricatures polítiques d'Andreu Dameson estava dedicada la tercera mostra de la sala del Comissariat, que alternava aquestes propostes de dimensions importants amb d'altres de formats menors. Daniel Venteo en consigna algunes de monogràfiques sobre el 50è aniversari de la creació de l'esperanto (setembre del 1937); de dibuixos

Laya Films disposava d'un camió per fer projeccions al front –en aquesta imatge, al front d'Aragó–, i d'un camió impremta i de cinema per fer edicions i projeccions ràpides. / A.N.C.

Laya Films, noticiaris i documentals

● «La Catalunya republicana va dotar-se d'un instrument comparable al que van ser l'Institut Luce a Itàlia, Pathé/Clair a França o Foc/Movietone al món anglosaxó», explica Pere Fages en relació amb Laya Films, la productora del Comissariat de Propaganda. De totes les iniciatives cinematogràfiques que els sindicats i els partits van endegar amb l'objectiu de difondre la causa republicana, Laya Films va ser la

P.P.

UN EQUIP IDEOLÒGICAMENT PLURAL S'ENCARREGAVAD'ELABORAR UN NOTICIARI SETMANAL EN CATALÀ I CASTELLÀ, I UN DOCUMENTAL MENSUAL EN FRANCÈS I EN ANGLÈS

més perdurable i la que va aconseguir un grau més alt de professionalitat. Al voltant de Joan Castanyer (Blanes, 1903-Antibes, ?) es va formar un equip ideològicament plural que s'encarregava d'elaborar un noticiari cada setmana en català i castellà sobre la guerra, i un documental mensual en francès i en anglès. Dels 120 informatius que van realitzar, se'n conserven 16. Si bé la part central de la seva activitat era reflectir la situació al

front i a la rereguarda –*Catalunya màrtir*, es va estrenar a París el juliol del 1938–, la seva empremta més personal van ser documentals allunyats del front, que mostraven una ciutadania «obstinada a continuar fent la seva feina pacíficament». Per subratllar, diu Fages, «una realitat social i política, la de Catalunya, ben diferenciada». Laya també va donar suport logístic a cineastes com André Malraux per fer *L'Espoir* (*Sierra de Teruel*).

Joan Castanyer

● Decorador i actor de films de Jean Renoir, va ser el guionista de *Le crime de monsieur Lange* (1935). A Laya Films va aplicar les teories del grup Octubre que

reclamava un cinema militant.

Després de la guerra va fer el curtmetratge *Andorra* (1940),

un llargmetratge amb Maria Casares, i els decorats de *Coriolan* (1950) de Cocteau.

infantils amb el Club Mirbal d'Ajut Infantil de Reraguarda (octubre-novembre 1937); i una exposició concurs de diaris murals (juliol-agost del 1938). En el mateix recinte, ja convertit en Casal de la Cultura, s'hi portaven a terme paral·lelament activitats com una Fira del Llibre o el Congrés Internacional d'Intel·lectuals de l'Aliança per la Defensa de la Cultura.

A l'estranger, des del juliol del 1937 una exposició itinerant, retolada en castellà, francès, anglès i rus, viatjava per diversos països per explicar que

Cartells a París de la mostra sobre l'art medieval català. A la dreta, una oficina de correu i premsa al front.

els facciosos espanyols utilitzaven armament italià o alemany. A París, l'exposició sobre l'art medieval català, acompanyada de l'edició de diversos catàlegs i llibres, passava del Jeu de Paume al Château de Maisons-Laffitte i aconseguia en total més de 300.000 visitants. Aquell mateix estiu, al famós Pavelló de la República de l'Exposició Internacional, la Generalitat va presentar una exposició sobre la premsa catalana, documentada des del 1641, que va merèixer una medalla al mèrit.

Els més petits també havien de llegir

PERE PUIG

● El Departament de Presidència de la Generalitat ha reeditat el mes de desembre del 2006, en facsímil i per primera vegada de manera conjunta, els set llibrets que el Comissariat de Propaganda va dedicar als lectors més menuts entre 1937 i 1938. «La iniciativa de publicar una col·lecció d'obres per a infants i adolescents –aclareix Francesc Foguet en l'article introductor de la reedició– suplia la reduïda producció de llibres per a aquesta franja de lectors i, amb un tacte exquisit, contribuïa a adaptar la literatura infantil a l'hora històrica, sense deixar de banda, naturalment, els objectius fundacionals de l'organisme oficial.»

Allò que va empènyer el naixement de la col·lecció, explica Foguet, va ser l'extraordinària acollida de l'*Auca del noi català, antifeixista i humà*, il·lustrada per Josep Obiols, publicada el 1937 simultàniament en català, castellà, francès i anglès. La biografia d'un nen que, des del seu naixement, s'educa en l'esperit del Poble i es converteix en un ciutadà exemplar. «Amarada d'una clara voluntat cívica i didàctica, coherent amb els valors republicans, i d'un toc d'idealisme sensible i esperançat», la col·lecció es va completar amb tres obres de narrativa: la història il·lustrada de la mascota de la revolució, *El més petit de tots*, de Lola Anglada; *De quan escri-*

**Exercita l'atletisme
i és campió de ciclisme.**

Els llibrets infantils s'anunciaven així a la premsa: «No compreu joguines bèl·liques [...]. Un llibre és un present de pau que educa...»

vien les bèsties de Manuel Amat, il·lustrat per Artur Moreno; i *Les pedres parlen*, de Rafael Tasis, un manual d'història de Catalunya per a infants amb dibuixos de Xirinius. Dos llibres més eren

de poemes de Salvador Perarnau: *El senyor pèsol* i *Ales humanes*, amb il·lustracions de Joan G. Junceda i Antoni Clavé, respectivament. I el darrer, una mena de còmic fet a partir de di-

tes castellanes reinterpretades pel dibuixant Lluís V. Molné, en què es descriu l'evolució del feixisme. Aquest conjunt de llibres, tan ben editats, que van tenir una àmplia difusió i que es

La producció editorial: gairebé dos-cents títols

● Malgrat les limitacions humanes i tècniques imposades per la guerra, el Comissariat va promoure l'edició de gairebé dos-cents títols de publicacions de característiques molt diverses, sota la direcció editorial de Josep Roure-Torent. «Juntament amb els butlletins diaris –informa Xavier Venteo–, l'edició més popular van ser els fulls volants, els manifestos i els discursos institucionals.» Pel que fa als primers, apareguts en els primers mesos d'activitat de l'organisme, es tractava de publicacions senzilles que

TESTIMONIATGE

La literatura de testimoniatge va aconseguir els *best-sellers* del moment: *No passaran!*, d'Upton Sinclair, *En dono fe... Un any d'actuació a l'Espanya franquista*, d'Antonio Ruiz Vilaplana, o obres corals com *Els escriptors anglesos es pronuncien sobre la guerra espanyola*.

portaven una il·lustració tot acompanyant textos d'autors clàssics com Joan Maragall (*Cap viu, catalans*), Apelles Mestres (*No passareu*) o Ignasi Iglésias (*Als voluntaris catalans*), amb la recuperació dels quals es reivindicava la participació de l'Europa democràtica en la guerra d'Espanya. Alguns autors contemporanis van oferir noves aportacions: Joan Oliver (*Oda a Barcelona*), Alfons Maseras (*A Europa*) i Rafael Alberti, amb dues composicions impreses en el moment dels actes solidaris amb la ciutat de Madrid.

Manifestos dels intel·lectuals, discursos institucionals (molts del president Companys), les col·leccions Biblioteca Política de Catalunya i Biblioteca Militar de Catalunya, i la recuperació del gènere de l'auca, van contribuir a la divulgació de les idees i les consignes republicanes a dins del país. Per explicar l'obra del govern de la Generalitat a l'estranger es van fer publicacions de temàtica econòmica i cultural que s'enviaven a les capitals més importants del món, a través de les delegacions de París,

Brussel·les, Londres i Estocolm. En col·laboració amb l'Agrupació d'Escriptors Catalans, el Comissariat va publicar les col·leccions Visions de Guerra i de Reraguarda i Antecedents i Documents. Dins d'aquesta última, que es va obrir amb *La repressió contra els obrers a Catalunya* de Ramon Xuriguera, es van editar dotze llibres. Tot seguit, a partir del gener del 1938, es va iniciar una altra col·lecció que «es proposava aprofundir en la realitat cultural catalana», diu Venteo, i que va donar cinc obres fonamentals:

La literatura infantil transmetia valors republicans i de catalanitat.

van distribuir per tota la xarxa de biblioteques populars de la Generalitat, és «una prova palpable més –comenta Foguet– de les preocupacions de les autoritats republicanes per mantenir en ac-

tiu el front de la cultura i, especialment, per atendre un sector de la societat catalana, els infants i els adolescents, que patia en la pròpia pell les inclemències tràgiques de la guerra».

La «Nova Ibèria» i els àlbums gràfics

● La revista *Nova Ibèria* va néixer amb la voluntat d'oferir, en els primers mesos del conflicte, una imatge positiva a l'exterior de la realitat i el govern de Catalunya, tal com assenyala Jaume Guillamet. Només en van sortir tres números, però d'una qualitat impecable, amb signatures destacades i nombroses il·lustracions, i en quatre edicions simultànies: català, castellà, anglès i francès. La primera portada, a tot color, era obra d'Antoni Clavé. «L'estètica de la revista –apunta Guillamet– evoca les publicacions més avançades en l'ús del disseny, de la publicitat i de la fotografia, molt especialment el magazín *D'Ací d'Allà*.» El nom recordava la revista *Ibèria*, apareguda durant la I Guerra Mundial en suport de la causa aliada. Després de la desaparició de *Nova Ibèria*, el Comissariat va comercialitzar un altre producte, més assequible. Els àlbums gràfics *Visions de Guerra i de Reraguarda*, de periodicitat quinzenal, dels quals se'n van fer dues sèries. La sèrie A explicava el començament de la guerra. La sèrie B mostrava «fotografies de l'actualitat».

Les publicacions il·lustrades, amb dissenys d'avantguarda.

La literatura catalana moderna de Rafael Tasis, *La pintura catalana contemporània* de Sebastià Gasch, *La literatura catalana a l'estranger* de Lluís Bertran, *Com faig un curs comentant la història de la cultura* de Josep Lleonart i *La Universitat de Catalunya* de Josep Navarro i Costabella. A més de l'assaig de Gasch, el Comissariat va editar diverses publicacions d'art, amb una cura especial en el tractament gràfic, d'entre les quals sobresurten un llibre dedicat a Goya i el volum *33 pintors catalans*. Cançoners,

El Comissariat enviava llibres *lil-liputencs*, premsa i fulls volants al front. / ANC

obres de temàtica religiosa –*Montserrat*–, edicions de servei públic –*Ciudadà, què has de fer davant la guerra aèria, Problemes alimentaris que planteja la guerra*–, llibres *lil-liputencs* destinats als soldats del front, el llibre *El tractament de les fractures de guerra* del doctor Trueta, textos literaris de testimoniatge i narracions escrites des del front –*Unitats de xoc* de Pere Calders–, entre moltes obres, formen un catàleg d'una ambició exuberant que va quedar ple de projectes estroncats.

Jaume Miravittles, el somriure de Catalunya

L'obra i la trajectòria intel·lectual del periodista i polític figuerenc reflecteixen les grans contradiccions del segle XX

PERE PUIG

● André Malraux el va definir com «el somriure de Catalunya», i l'artista Carles Fontserè, tot remarquant el seu *entregent*, va afirmar: «Ha estat el primer i el millor agent de relacions públiques de la història d'aquest país.» Qui va ser realment aquest personatge figuerenc, amic d'infantesa de Salvador Dalí, que va participar en els fets del Garraf i de Prats de Molló al costat de Macià, fundador del partit leninista sobiranista Bloc Obrer Camperol, secretari general de l'Olimpíada Popular i del Comitè de Milícies Antifeixistes, home de confiança de Companys i Tarradellas, que li van encomanar la gran obra de la seva vida, la direcció del Comissariat de Propaganda? Com va poder evolucionar, després de molts d'anys de fidelitat a la causa republicana a l'exili, cap a la defensa de la política internacional nord-americana, amb una actitud possibilista envers el franquisme? Jaume Miravittles (1906-1988), *Met* per als figuerencs, reflecteix en la seva trajectòria vital, en opinió de l'historiador Enric Pujol, «les grans contradiccions del segle XX». Pujol,

L'ANY «MET»

«Teníem la impressió que el cas Miravittles era un cas no resolt», explica Rafael Pascuet, codirector del llibre *La revolució del bon gust* i responsable dels actes del centenari. Un any en què s'han organitzat cicles de conferències, de cinema, i una petita exposició al Museu del Joguet de Figueres sobre les publicacions infantils del Comissariat. L'esforç principal, però, s'ha concentrat en la l'estudi de la vida i de l'obra del periodista i polític.

Carles Fontserè va afirmar que Miravittles havia estat «el primer i el millor agent de relacions públiques» de Catalunya.

però, també apunta uns trets continus en les seves concepcions ideològiques: «la defensa de la democràcia, el catalanisme i el reformisme social».

El biògraf Ramon Batalla i els experts que han col·laborat en la segona part del llibre *La revolució del bon gust*, com Jaume Guillaumet i Anna Teixidor, ofereixen una visió polièdrica de la seva personalitat i de la seva obra periodística –més de deu mil articles publicats en diversos mitjans– i assagística. «Una de les principals conclusions a les quals s'arriba –subratlla el comissari de l'Any Miravittles, Rafael Pascuet– és que la seva aportació teòrica, fins ara menystinguda, ha de

ser considerada com una de les més destacades del seu temps.»

Dalí i Martí Vilanova

Miravittles va ser un jove esportista, bon estudiant, un seductor impenitent i un activista precoç. Amb Dalí i un grup d'amics –Ramon Reig, Joan Xirau, Joan Turró– van editar l'any 1919 la revista *Stadium*, en la qual es feia càrrec dels articles de caràcter científic. Membre d'una família de republicans catalanistes, va ser influït per les idees de Gabriel Alover i de l'alcalde Josep Puig Pujades, i va evolucionar cap a postures més radicals, a partir del contacte amb el catalanista i marxista Martí Vilanova. El 1922 es

va instal·lar a Barcelona per estudiar enginyeria, es va fer soci del CADCI i va participar en l'Escola Militar Catalana, que dirigia Miquel Àngel Baltà. Durant la dictadura de Primo de Rivera feia d'enllaç d'Estat Català entre Barcelona i Figueres. Fins que el maig del 1924 va ser detingut per haver repartit propaganda il·legal catalanista i, el 1925, després de participar en la preparació d'un atemptat contra el rei al Garraf, va fugir a França.

Formació a París

Del 1925 al 1930, Miravittles viu a París i es forma com a intel·lectual revolucionari, interessat per la cultura i per la política. Partici-

Conèixer Artur Bladé i Desumvila 2007 Centenari de l'Escriptor Benissanet · Ribera d'Ebre

www.riberaebre.org/arturblade

Divendres 2 de març (Centre Cultural ABD)

19.00 h Inauguració del Centre Cultural Artur Bladé i Desumvila i de l'exposició «Artur Bladé i Desumvila: escriptor de l'Ebre català, cronista de l'exili».

19.30 h Presentació del núm. 5 de la revista cultural *L'Aufàbiga* dedicada a Artur Bladé i Desumvila.

Dissabte 3 de març (Centre Cultural ABD i Casal Municipal)

12.00 h Ruta literària «El Benissanet d'Artur Bladé», des del Centre Cultural ABD (*inscripcions*: arturblade@riberaebre.org o 659 844 382).

16.00 h Ofrena floral a la tomba d'Artur Bladé i Desumvila, al cementiri de Benissanet.

16.30 h Presentació de l'*Obra completa* d'Artur Bladé i Desumvila (volums 1 i 2), al Centre Cultural ABD, i lectura de textos.

17.00 h Inauguració oficial de la jornada Conèixer Artur Bladé i Desumvila 2007 - Centenari de l'Escriptor, al Casal Municipal.

17.30 h Presentació del llibre *Artur Bladé i Desumvila. Versos de la guerra i de l'exili* (edició a cura de Joan M. Pujals). Hi intervindran: Joan M. Pujals, Josep S. Cid i Vicenç Villatoro.

19.00 h Conferència «Artur Bladé i Desumvila vist de prop per...», a càrrec de Pere Muñoz.

20.00 h Cloenda, a càrrec del conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, Joan Manuel Tresserras.

1907
2007

GENERALITAT DE CATALUNYA
DEPARTAMENT DE CULTURA I MITJANS DE COMUNICACIÓ
DIPUTACIÓ DE TARRAGONA
AJUNTAMENT DE TARRAGONA
CONSELL COMARCAL DE LA RIBERA D'EBRE
AJUNTAMENT DE BENISSANET
INSTITUT RAMON MUNTANER
CENTRE D'ESTUDIS DE LA RIBERA D'EBRE
ASSOCIACIÓ CULTURAL ARTUR BLADÉ I DESUMVILA
PRESENCIA

pa en els fets de Prat de Molló del 1926, al mateix temps que apareix en el film *Un chien andalou* de Dalí i Buñuel, i que fa coneixença amb els principals intel·lectuals d'avantguarda: Aragon, Breton, Tzara, Soupault i Desnos.

L'any 1930 s'incorpora al Partit Comunista Català i torna a Figueres, on és empresonat. Una campanya popular pel seu alliberament, en la qual es van recollir 4.000 signatures, va aconseguir que sortís de la Model el març del 1931. Del 1931 al 1934, Miravittles treballa pel Bloc Obrer Camperol, i en dirigeix l'escola marxista, convençut que cal una revolució obrera i camperola. L'any 1932, en el llibre *Ha traït Macià?* ataca el pactisme i la moderació d'Esquerra Republicana de Catalunya, perquè ha renunciat a la República Catalana i ha acceptat la retallada de l'Estatut. El 1934, veient que les seves tesis no aconsegueixen representació al Parlament, davant el perill –comenta Batalla– «que les classes mitjanes donessin suport a les dretes no democràtiques», com a Alemanya, modera el seu discurs i ingressa a ERC.

La Generalitat republicana

Entre el 1934 i 1936 esdevé un dels homes de confiança de Companys i participa en els Fets d'Octubre, del fracàs dels quals fa responsables Josep Dencàs i Miquel Badia. Amb la victòria del Front Popular del 1936, torna a l'activitat pública com a organitzador de l'Olimpíada Popular. En el cop militar del 19 de juliol de 1936, es troba que en comptes d'allotjar una part important dels sis mil esportistes que estan arribant a Barcelona, ha de fer el possible per evacuar-los. Tot seguit rebrà l'en-

càrrec de representar ERC dins el Comitè de Milícies Antifeixistes i n'esdevindrà el secretari general. Després de la dissolució dels comitès revolucionaris, assumeix la responsabilitat de crear el Comissariat de Propaganda, una eina fonamental per a la Generalitat que ha d'encapçalar durant la guerra «el combat extern i

intern en el debat de les idees i de les legitimitats polítiques». Miravittles no solament dirigeix l'organització, sinó que també hi desplega tot el seu encant personal: rep polítics i periodistes i hi dialoga, i fa de cicerone de personalitats com Dos Passos, Ilija Ehrenburg, Benjamin Peret, Simone Weil i Ernest Hemingway.

Miravittles va participar de manera activa, a través de la política i del periodisme, en el debat d'idees del seu temps. / ACN

L'exili i el retorn

● Un cop a l'exili, Miravittles va treballar en una seu encoberta de la Generalitat a París, Layetana Office, des d'on ajudava els exiliats. En aquesta etapa, en què va abandonar la idea de la necessitat d'una revolució violenta, també va dirigir el setmanari *El Poble Català*. Amb la invasió alemanya, va fugir cap a Mèxic, i el 1945 es va instal·lar a Nova York. Des del 1946 va treballar, en permanent contacte amb Josep Tarradellas, per al govern republicà espanyol a l'exili. El 1949, quan començava la guerra freda, es va dedicar al periodisme, com a columnista expert en relacions internacionals. En aquesta etapa, es va posar del costat de la pròspera democràcia nord-americana. També va començar a defensar la reconciliació per portar el progrés econòmic i la democràcia a Espanya. Va rebre dures desqualificacions dels republicans exiliats. Ell creia que els canvis s'havien d'impulsar des de l'interior i volia tornar, cosa que va aconseguir el 1963 gràcies a les gestions de Manuel Fraga. Del 1963 al 1988, va treballar com a periodista, sovint amb pseudònims (com *Spectator*, a *Tele/Exprés*, *El Correo Catalán*, i després a *Destino*, *l'Avui* i *La Vanguardia*). A contracorrent dels partits d'esquerra de l'última etapa del franquisme, defensava l'economia de mercat i la integració en la Comunitat Econòmica Europea i en l'OTAN. «Va arribar amb el pas canviat –explica Pascuet–. O massa aviat o massa tard.» En els últims anys va publicar, en tres volums, les seves memòries *Gent que he conegut*.

Robert Capa, Agustí Centelles: imatges que van voltar per tot el món

● L'Arxiu Nacional de Catalunya conserva 5.539 fotografies del fons del Comissariat, en catorze volums, que són un testimoni de primera magnitud. Els principals reporters gràfics de guerra van col·laborar amb el departament fotogràfic instal·lat a la mateixa seu del Comissariat a Diagonal, on es va crear un modern laboratori de revelatge, que disposava d'un servei de reproducció de tecnologia òfset. Aquest departament facilitava les acreditacions per al front i s'encarregava de fer voltar per tot el

Centelles –aquí, al costat d'una miliciana– va registrar els combats del front d'Aragó. / ACN

món les imatges que mostraven la barbàrie feixista, com les dels nens assassinats en els bombardejos de Madrid. Agustí Centelles, Josep Sala, Miquel Agulló Padrós, Emili Ribas Vila i Gabriel Casas hi van treballar al costat dels fotògrafs estrangers Hans Namuth, Georg Reisner, Margaret Michaelis, David Seymour, Mauricio Fresco, Adolf Zerkowitz, Gerda Taro –morta a Belchite– i del seu company Robert Capa, autor de la fotografia de la mort d'un milicià a Cerro Muriano, un dels símbols de la Guerra Civil.